

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 631.162:338.434

DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.69-17>**Давиденко Н.М.**доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів*Національний університет біоресурсів і природокористування України***Буряк А.В.**кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів*Національний університет біоресурсів і природокористування України***Davydenko Nadiia**Doctor of Economics, Professor,
Head of the Department of Finance*National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine***Buriak Alina**

Candidate of Economic Sciences,

Associate Professor at the Department of Finance

*National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine***ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ
АГРАРНИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

Давиденко Н.М., Буряк А.В. Чинники впливу на фінансовий потенціал аграрних суб'єктів господарювання. В умовах військової агресії росії основою розвитку в Україні має стати реалізація потенціалу економічного зростання, беручи до уваги значні ресурси та можливості його складових. Розкрито дефініцію фінансового потенціалу. Відмічено, що більш детально кількісно-вартісний прояв фінансового потенціалу відслідковується на рівні окремого суб'єкта господарювання, де усі чинники функціональної економічної системи фіксуються балансом, що дозволяє обраховувати ефективність їх використання та оптимізувати складову структуру. В статті висвітлено основні чинники впливу на фінансовий потенціал суб'єктів господарювання в аграрному секторі, поділено їх на чинники зовнішнього і внутрішнього середовища, які впливають на стратегічний розвиток фінансового потенціалу суб'єктів господарювання аграрного сектора економіки.

Ключові слова: фінансовий потенціал, управління, чинники, напрями, фінансові ресурси, аграрний сектор.

Davydenko Nadiia, Buriak Alina. Directions of support of financial potential of agricultural enterprises.

In the conditions of Russia's military aggression, the basis for development in Ukraine should be the realization of the potential for economic growth, taking into account the significant resources and capabilities of its components. Financial potential, as a component of economic potential, is distinguished by a specific feature of financial relations in the economy. The purpose of the article is to substantiate the main factors influencing the financial potential of agricultural entities and areas of its support. Definitions of potential and financial potential are revealed. It is noted that in more detail the quantitative and cost manifestation of financial potential is monitored at the level of an individual entity, where all factors of the functional economic system are fixed in the balance sheet, which allows to calculate their efficiency and optimize the component structure. The article highlights the main factors influencing the financial potential of economic entities in the agricultural sector, divides them into factors of external and internal environment that affect the strategic development of financial potential of economic entities in the agricultural sector. Environmental factors can have direct effects (inconsistencies in legislation, unforeseen actions of government agencies, unforeseen changes in foreign market conditions, unforeseen actions of competitors, corruption, development and implementation of modern technologies) and side effects (instability of economic, financial, tax, foreign economic policies, unforeseen changes in the economic situation in the region, in the industry, in the international situation, natural disasters). The internal environment is the conditions for the formation and realization of the financial potential of agricultural entities related to technical and technological factors of production, land ownership,

provision of labor resources, staff qualifications, quality and price of finished products, organization of accounting, financial management, internal control. The study of the formation and implementation of financial potential in the unity of environmental characteristics and sources made it possible to establish that despite their independence and change over time with the acquisition of new quantitative and qualitative parameters, they depend on each other and represent financial potential as a whole. development.

Key words: financial potential, management, factors, directions, financial resources, agricultural sector.

Постановка проблеми. Аграрний сектор економіки країни має забезпечити продовольчу безпеку держави, сприяти формуванню сталого, ефективно функціонуючого, експорт-орієнтованого сільського господарства, що базуватиметься на конкурентних перевагах та розвитку сільської місцевості, в межах сільсько-господарського виробництва [3]. В умовах сучасних викликів гостро стоїть проблема дефіциту фінансових ресурсів, необхідних для здійснення поточної діяльності і сталого довготривалого розвитку суб'єктів господарювання аграрного сектора. Навіть за наявності зазначених ресурсів підприємства часто не в змозі скористатися ними повною мірою внаслідок відсутності ефективних механізмів або належного досвіду їх залучення. Наведені проблеми є наслідком незадовільного стану управління фінансовим потенціалом сільсько-господарських підприємств, нехтування стратегічними підходами на користь ситуативних прибутків. Гостра потреба в обґрунтуванні напрямків і моделей стратегічного розвитку фінансового потенціалу суб'єктів господарювання аграрного сектора економіки визначає актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В умовах сучасних викликів в Україні основою розвитку має стати реалізація потенціалу економічного зростання, беручи до уваги значні ресурси та можливості його складових – природного, земельного, трудового, інтелектуального тощо. Зазначимо, що нині ця проблематика є актуальною не лише для вітчизняної економіки, але і для економічно розвинених, зважаючи на жорстку конкуренцію на світових ринках.

Узагальнюючий висновок щодо відмінностей у розвитку країн здійснив відомий норвезький економіст Е. Райнерт у праці «Як багаті країни стали багатими і чому бідні країни залишаються бідними» зазначаючи: «В багатих країнах ми, як правило, спостерігаємо недосконалу конкуренцію і економічну діяльність із зростаючою віддачею. Згодом я зрозумів, що всі багаті країни розбагатіли однаковою способом; використовуючи лише одну стратегію – вони відмовились від сировинних товарів і віддачі, яка знижується, заради обробленої промисловості і зростаючої віддачі» [11, с. 38].

Дане висловлювання сприйнятливим і для сучасної України, яка поступово переорієнтовується на країну із аграрним вектором розвитку. Отже, необхідно активізувати не лише аграрний потенціал, але й виробничий, трудовий, інноваційний у інших галузях з домінантами сучасних технологій, які б забезпечували переробку сировинних ресурсів у конкурентоспроможні товари, з можливістю експорту [16].

Л. Лігоненко зауважує: «...поняття «потенціал» походить від латинського *potentia* – «сила, можливість». Досліджуючи його етимологію, слід звернути увагу на те, що латинське *potentia* є похідним від грецького *dinamis* – «можливість», яке було введено в нау-

ковий обіг ще Аристотелем у V книзі «Метафізики» [8, с. 183].

Л. Лігоненко, досліджуючи зародження цього терміну, використовуючи праці С. Соколова та С. Казанцева, зазначає що в XIX ст. латинське *potentia* було запозичене у французьку мову і набуло похідну форму *potentiel* із початковим значенням «спроможний» (потенціальний) яке з часом розширилося до більш загального тлумачення як «сукупності джерел, можливостей, засобів, які можуть бути використані для вирішення будь-якого завдання» і представлено у сучасних словниках поняттям «потенціал». У тлумачному словнику С. Ожегова потенціал трактується як ступінь потужності у якому-небудь відношенні, сукупність будь-яких засобів, можливостей [8, с. 183].

Специфічні дослідження щодо ознак терміну «потенціал» часів Радянського Союзу виконали Н. Ігнатенко та В. Руденко, які виявили не лише конкретні ознаки, але й частоту використання та запропонували власну класифікацію:

- асоціація потенціалу із сукупністю природних умов та ресурсів, можливостей, запасів, цінностей – 42%;
- асоціація потенціалу із потужністю виробництва, фондів, ресурсів країни або регіону – 18%;
- асоціація потенціалу із з ресурсами, економічними чи природними можливостями – 16%;
- асоціація потенціалу із здатністю виробничих сил досягти певного ефекту – 8 % [4, с. 9].

Загалом, фінансовий потенціал є різновидом потенціалу економічного, утворюючи за функціональною ознакою споріднену родину процесуально-операційного ряду фінансових потенціалів, зокрема таких: бюджетний, фіскальний, грошово-кредитний, інвестиційний, інноваційний, ощадний тощо. Фінансовий потенціал, як складова економічного потенціалу, виокремлюється за специфічною ознакою фінансових відносин у економіці.

Найбільш детально кількісно-вартісний прояв фінансового потенціалу відслідковується на рівні окремого суб'єкта господарювання, де усі чинники функціональної економічної системи фіксуються балансом, що дозволяє обраховувати ефективність їх використання та оптимізувати складову структуру.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтувати основні чинники впливу на фінансовий потенціал аграрних суб'єктів господарювання та напрями його підтримки.

Виклад основного матеріалу дослідження. У силу специфіки функціонування аграрних суб'єктів господарювання, їх операційна діяльність залежить від комплексу зовнішніх та внутрішніх чинників. На зовнішні ми не можемо вплинути безпосередньо, проте вони впливають на формування фінансового потенціалу суб'єктів господарювання [12].

Чинники зовнішнього середовища можуть здійснювати пряму дію (суперечність законодавства, непередбачені дії державних органів, непередбачені зміни кон'юнктури зовнішнього ринку, непередбачені дії конкурентів, корупція, розвиток та впровадження сучасних технологій) та побічну дію (нестабільність економічної, фінансової, податкової, зовнішньо-економічної політики, непередбачені зміни економічної обстановки в регіоні, в галузі, в міжнародному стані, природні катаклізми), зокрема до них відносяться:

- природно-кліматичні;
- якість земельних ресурсів;
- соціально-економічні (інфляція, темп росту ВВП, темп зростання галузі, курс валют);
- рівень технологічності галузі (слабка мотивація інноваційної діяльності; відсутність стимулів до впровадження нових технологій сільськогосподарського виробництва та нових видів сільськогосподарської техніки);
- державна підтримка (в проекті Концепції розвитку аграрного сектору України [6] державна політика аграрного сектору економіки стратегічно буде спрямована на підвищення конкурентоспроможності в умовах глобалізації, зниження вартості ресурсів та логістики із застосуванням цільових дотацій, розвиток кооперації та покращення фінансового середовища. Доповнюються проект концепції і Плани заходів з реалізації стратегії регіонального розвитку (окремо по регіонах) до 2027 року);
- стан аграрного ринку (якому притаманні такі ознаки: недосконалість податково-бюджетного регулювання; незрілість інституційної структури та постійний процес її реформування; слабкість конкурентних відносин; брак економічної свободи; нерозвинена інфраструктура; монополізація продовольчого ринку посередниками; вади механізму ціноутворення на сільськогосподарську продукцію; деформування каналів її збуту; низька платоспроможність значної частини населення, яка негативно позначається на попиті на певні групи сільськогосподарської продукції та продукти харчування; низький рівень фінансування науково-дослідних робіт в сфері технологій аграрного виробництва [2, с. 10]);
- стан фінансового ринку (доступність кредитування, ресурсів фондового ринку, якість страхового захисту).

Державна політика в аграрній галузі дуже важлива з причини попередніх ризиків, сезонності виробництва, ресурсоемності. Саме вона визначає пільгове кредитування, оподаткування, рівень державних дотацій [7].

Стан фінансового ринку безпосередньо впливає на можливість формування капіталу суб'єктів господарювання аграрного сектору економіки та його впливу на стратегічний розвиток фінансового потенціалу. Важливість доступу суб'єктів господарювання до фінансових ресурсів, які акумульовані у зовнішньому середовищі фінансовими посередниками (банківськими установами, кредитними спілками), визначається високою капіталомісткістю аграрного сектору економіки. Проте зазначений доступ ускладнюють такі чинники: значні, недиверсифіковані ризики аграрного кредитування, висока вартість кредитних ресурсів, недостатня забезпеченість заставою, невизначений характер права власності на земельні

ділянки та обмежені можливості їх використання як застави [3, с. 193]. Сукупність зазначених чинників визначає низьку кредитоспроможність позичальників – суб'єктів господарювання аграрного сектору економіки.

Значущість цих чинників для суб'єкта господарювання лежить у площині: глибини трансформацій, динамізму та ступеню впливу на бізнес-процеси, технологічності й здатності адаптуватися до змін, а в підсумку – призводять до зростання стратегічного потенціалу. Стан зовнішнього середовища суттєво впливає на стратегічний розвиток суб'єктів господарювання. Значення мають глибина трансформацій і динамізм зовнішнього середовища як ознака передбачуваності його майбутніх змін, внутрішня організаційна структура та її здатність адаптуватися до стратегічних змін, наявність стратегічної ідеології та відповідних їй прикладних засобів досягнення стратегічних цілей розвитку підприємства. З огляду на динамізм зовнішнього середовища та його вплив на діяльність підприємства виділяють такі його види: стабільне; таке, що формується; нестабільне; турбулентне.

Внутрішнє середовище – це умови формування і реалізації фінансового потенціалу аграрних суб'єктів господарювання, що пов'язані з техніко-технологічними факторами виробництва, правом власності на землю, забезпеченістю трудовими ресурсами, кваліфікацією персоналу, якістю і ціною готової продукції, організацією бухгалтерського обліку, фінансового менеджменту, внутрішнього контролю.

Стан внутрішнього середовища відображає інтеграційну властивість системи фінансового потенціалу, оскільки в інтерпретації Трусової Н. В., останній являє собою множину фінансових відносин, які в сукупності та взаємодії обумовлюють і визначають процеси акумулювання і розподілу фінансових ресурсів, характеризують ефективність і успішність протікання виробничих, маркетингових, інформаційних процесів на підприємстві, інтегруючи їх у концептуальну модель системи [14, с. 18].

Стан внутрішнього середовища суб'єктів господарювання аграрного сектору економіки визначається їх організаційно-правовою формою. До факторів, що формують внутрішнє середовища та впливають на фінансовий потенціал відносяться:

- забезпечення ресурсами (матеріальними, трудовими, фінансовими) та їх якість;
- дотримання технологій;
- управління бізнес-процесами і суб'єктами господарювання (стратегія, організація процесів виробництва, закупки, збуту, фінансово-організаційна політика, маркетингова політика);
- розвиток внутрішньої інтеграції.

Значущість цих факторів для аграрного суб'єкта господарювання лежить у площині: глибини трансформацій, динамізму та ступеню впливу на бізнес-процеси, технологічності й здатності адаптуватися до змін, а в підсумку – призводять до зростання стратегічного потенціалу.

Дослідження формування і реалізації фінансового потенціалу в єдності характеристик середовища і джерел дало можливість встановити, що незважаючи на їх певну самостійність та зміну в часі з набуттям нових кількісних і якісних параметрів, вони залежні один від

одного і представляють фінансовий потенціал єдиним цілим, обумовлюючи новий формат його розвитку.

Висновки. Розкрито чинники зовнішнього і внутрішнього середовища, які впливають на стратегічний розвиток фінансового потенціалу суб'єктів господарювання аграрного сектора економіки. Зокрема, зовнішніми є: природно-кліматичні фактори, якість земель-

них ресурсів; рівень технологічності галузі; державна політика; соціально-економічні фактори; стан аграрного ринку; стан фінансового ринку. Внутрішніми факторами є: забезпечення ресурсами; дотримання технології виробництва; якість ресурсів; управління бізнес-процесами, суб'єктами господарювання у цілому; розвиток внутрішньої інтеграції.

Список використаних джерел:

1. Виговська Н. Г., Полчанов А. Ю. Оцінка втрат фінансового потенціалу України від воєнного конфлікту. *Облік і фінанси*. 2019. № 4. С. 70–77.
2. Грановська Л. М., Олійник І. С. Формування еколого-інвестиційного потенціалу аграрного сектора економіки України. *Таврійський науковий вісник. Економічні науки*. 2016. Вип. 95. С. 23–28.
3. Давиденко Н. М., Буряк М. І. Розвиток фінансового потенціалу регіонів України в умовах децентралізації. Київ : ЦП «Компринт», 2019. 248 с.
4. Игнатенко Н. Г. Руденко В. П. Природно-ресурсный потенциал территории и географический анализ и синтез. Київ : Вища школа, 1986. 164 с.
5. Касьяненко В. О. Старченко Л. В. Моделивання та прогнозування економічних процесів. навчальний посібник. Суми : ВТД «Університетська книга», 2006. 185 С.
6. Концепція розвитку аграрного сектора України. URL: <https://agro.me.gov.ua/ua/news/na-agro-2019-obgovoreno-propoziciji-koncepciji-rozvitku-agarnogo-sektoru-ukrayini>
7. Костирко Л. А., Соломатіна Т. В. Бюджетна підтримка розвитку фінансового потенціалу суб'єктів господарювання аграрного сектора економіки. *Молодий вчений*. 2020. № 3. С. 227–232.
8. Лігоненко Л. Науковий аналіз поняття «потенціал регіону». *Формування ринкових відносин в Україні*. 2011. № 8 (123). С. 182–189.
9. Прокопишак В. Б. Методика формування фінансового потенціалу аграрних підприємств. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2016. Вип. 26.2. С. 162–167.
10. Радух Н. Б. Залучення зовнішніх фінансових ресурсів у середовище сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. Гєжицького*. 2012. Т. 14. № 1(2). С. 191–195.
11. Райнерт Э. С. Как богатые страны стали богатыми, и почему бедные страны остаются бедными. Пер. с англ. Н Автономовой; под ред. В. Автономова; Нац. исслед. ун-т. «Высшая школа экономики». 5-е изд. Москва : Изд. дом Высшей школы экономики, 2017. 384 с.
12. Соломатіна Т. В. Стратегічний розвиток фінансового потенціалу аграрного сектора в зовнішньоекономічній сфері. *Інтелект XXI*. 2019. № 6. С. 82–87.
13. Соломатіна Т. В. Фінансова діагностика стратегічного потенціалу зростання вартості суб'єктів господарювання аграрного сектора економіки. *Агросвіт*. 2020. № 9. С. 48–55.
14. Трусова Н. В. Зовнішнє середовище прогнозованої системи фінансового потенціалу підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 13–14. С. 16–20.
15. Трусова Н. В. Фінансовий потенціал суб'єктів господарювання аграрної галузі. Мелітополь : ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2017. 245 с.
16. Фінансовий потенціал сільськогосподарських підприємств: теоретичні і практичні аспекти : [монографія] / О. М. Вишнеvsька, А. Г. Костирко. Миколаїв : ФОП Швець В. М., 2017. 268 с.
17. Davydenko N., Wasilewska N., Wasilewski M., Titenko Z. Financial and economic security of agricultural enterprises in the Ukraine. *Annals of the Polish association of agricultural and agribusiness economists*. 2019. URL: <https://mseria.com/resources/html/article/details?id=194053>.
18. Davydenko N., Buryak A., Demyanenko I., Buryak M. Assessment of the components of financial potential of the regions of Ukraine. *Journal of Optimization in Industrial Engineering (JOIE)*. 2020. URL: http://www.qjie.ir/article_677816.html.

References:

1. Vygovska N. G., Polchanov A. Y. (2019) Otsinka vtrat finansovoho potentsialu Ukrainy vid voiennoho konfliktu [Assessment of losses of Ukraine's financial potential from the military conflict]. *Accounting and finance*, no 4, pp. 70–77.
2. Granovskaya L.M., Oliynyk I. S. (2016) Formuvannia ekoloho-investytsiinoho potentsialu aharnoho sektoru ekonomiky Ukrainy [Formation of ecological and investment potential of the agricultural sector of Ukraine's economy]. *Taurian Scientific Bulletin. Economic sciences*, vol. 95, pp. 23–28.
3. Davydenko N. M., Buryak M. I. (2019) Rozvytok finansovoho potentsialu rehioniv Ukrainy v umovakh detsentralizatsii [Development of financial potential of the regions of Ukraine in the conditions of decentralization]. Kyiv: TsP «Komprynt» [In Ukrainian].
4. Ignatenko N. G., Rudenko V. P. (1986) Pryrodno-resursnyi potentsyal terrytoryy y heorafycheskyi analiz y syntezy [Natural resource potential of the territory and geographical analysis and synthesis]. Kyiv: Vyshcha shkola [in Russian].
5. Kasyanenko V. O., Starchenko L. V. (2006) Modeliuvannia ta prohnozuvannia ekonomichnykh protsesiv. navchalnyi posibnyk [Modeling and forecasting of economic processes]. Sumy: VTD "University Book" [In Ukrainian].
6. Kontseptsiiia rozvitku aharnoho sektoru Ukrainy [The concept of development of the agricultural sector of Ukraine]. Available at: <https://agro.me.gov.ua/ua/news/na-agro-2019-obgovoreno-propoziciji-koncepciji-rozvitku-agarnogo-sektoru-ukrayini>.

7. Kostyrko L. A., Solomatina T. V. (2020) Biudzhetna pidtrymka rozvytku finansovoho potentsialu subiektiv hospodariuvannia ahrarnoho sektora ekonomiky [Budget support for the development of the financial potential of economic entities in the agricultural sector]. *Young scientist*, no. 3, pp. 227–232.
8. Ligonenko L. (2011) Naukovyi analiz poniattia «potentsial rehionu» [Scientific analysis of the concept of "potential of the region"]. *Formation of market relations in Ukraine*, no. 8 (123), pp. 182–189.
9. Prokopishak V. B. (2016) Metodyka formuvannia finansovoho potentsialu ahrarnykh pidpriemstv [Methods of forming the financial potential of agricultural enterprises]. *Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*, vol. 26.2, pp. 162–167.
10. Radukh N. B. (2012) Zaluchennia zovnishnikh finansovykh resursiv u seredovyshe silskohospodarskykh pidpriemstv [Attracting external financial resources in the environment of agricultural enterprises]. *Scientific Bulletin of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnology. Gzhytsky*, vol. 14, no. 1(2), pp. 191–195.
11. Reinert E. S. (2017) Kak bohatye strany staly bohatymy, y pochemu bednye strany ostaiutsia bednymy [How rich countries got rich and why poor countries stay poor]. Moscow: Ed. home of the Higher School of Economics [in Russian]/
12. Solomatina T. V. (2019) Stratehichni rozvytok finansovoho potentsialu ahrarnoho sektora v zovnishnoekonomichnyi sferi [Strategic development of the financial potential of the agricultural sector in the foreign economic sphere]. *Intelligence XXI*, no. 6, pp. 82–87.
13. Solomatina T. V. (2020) Finansova diahnozyka stratehichnoho potentsialu zrostannia vartosti subiektiv hospodariuvannia ahrarnoho sektora ekonomiky [Financial diagnostics of the strategic potential for increasing the value of economic entities in the agricultural sector]. *Agrosvit*, no. 9, pp. 48–55.
14. Trusova, N. V. (2015) Zovnishnie seredovyshe prohnovovanoi systemy finansovoho potentsialu pidpriemstva [The external environment of the projected system of financial potential of the enterprise]. *Investments: practice and experience*, no.13–14, pp. 16–20.
15. Trusova, N. V. (2017) Finansovyy potencial subiektiv gospodaryuvannia agrarnoyi galuzi [Financial potential of agrarian enterprises]. Melitopol: TOV “Vydavnychyj budynok MMD” [In Ukrainian].
16. Vyshnevska, O. M. & Kostyrko, A. H. (2017) Finansovyy potencial silskohospodarskykh pidpriemstv: teoretychni i praktychni aspekty: monografiya [Financial potential of agricultural enterprises: theoretical and practical aspects: monograph]. Mykolaiv: FOP Shvecz V. M. [In Ukrainian].
17. Davydenko N., Wasilewska N., Wasilewski M., Titenko Z. (2019) Financial and economic security of agricultural enterprises in the Ukraine. *Annals of the Polish association of agricultural and agribusiness economists*. Available at: <https://rnseria.com/resources/html/article/details?id=194053>.
18. Davydenko N., Buryak A., Demyanenko I., Buryak M. (2020) Assessment of the components of financial potential of the regions of Ukraine. *Journal of Optimization in Industrial Engineering (JOIE)*. Available at: http://www.qjie.ir/article_677816.html.